

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 19/2006 vp

Valtioneuvoston selvitys vihreästä kirjasta; Euroopan strategia kestävän, kilpailukykyisen ja varman energiahuollon turvaamiseksi

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 21 päivänä huhtikuuta 2006 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen vihreästä kirjasta; Euroopan strategia kestävän, kilpailukykyisen ja varman energiahuollon turvaamiseksi (E 41/2006 vp) talousvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- teollisuusneuvos Riku Huttunen ja ylitarkastaja Niina Honkasalo, kauppa- ja teollisuusministeriö
- tutkimusjohtaja Juha Honkatukia, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- johtaja Pertti Salminen, Energiateollisuus ry.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Vihreässä kirjassa kuvataan Euroopan keskeisimmät energiahaasteet ja tehdään ehdotuksia jatkotoimenpiteistä. Lähtökohtana on, että kukin jäsenvaltio tekee energiavalintansa kansallisista lähtökohdistaan käsin. Energiapolitiikalla on kuitenkin myös eurooppalainen ulottuvuus.

Komissio katsoo, että Euroopan uudella energiapolitiikalla tulisi olla päätavoitteina kestävä kehitys, kilpailukyky ja energiavarmuus. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi komissio listaa kuusi keskeistä toimenpidealuetta. EU:n on ensinnäkin saatava toteutetuksi kaasun ja sähkön sisämarkkinat. Samoin tulee varmistaa, että energiasisämarkkinat takaavat energiavarmuuden ja jäsenmaiden välisen solidaarisuuden. Euroopassa tarvitaan myös todellista yhteisön laajuista keskustelua eri energialähteistä. Ilmaston-

muutokseen tulee vastata tavalla, joka sopii yhteen Lissabonin tavoitteiden kanssa. Edelleen komissio katsoo, että tulisi laatia strateginen energiateknologiasuunnitelma ja kehittää EU:lle selkeästi määritelty ulkoinen energiapolitiikka.

Komissio laatisi vuosittain kevään Eurooppa-neuvostoa varten strategisen energiakatsauksen, joka toimisi energiapolitiikan tilannearviona ja toimintasuunnitelmana.

Yksityiskohtaisempi kuvaus vihreästä kirjasta sisältyy valtioneuvoston kirjelmään.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää EU:n energiapolitiikan kokonaisarvion tekemistä tärkeänä. Selkeä lähtökohta on, ettei toimivallanjakoa unionin ja jäsenvaltioiden välillä pyritä muuttamaan.

Valtioneuvosto kannattaa myös vuosittaisen strategisen energiakatsauksen laatimista ja korostaa paremman sääntelyn periaatteiden noudattamista jatkotyössä. Mahdollisten uusien toimien hyödyt, kustannukset ja vaikutukset tulee arvioida huolellisesti ennen päätöksentekoa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kustannustehokkuuteen, yhteisvaikutuksiin olemassa olevien ohjaukeinojen ja lainsäädännön kanssa sekä siihen, miten jäsenmaiden väliset erot otetaan huomioon.

Yksittäisten komission ehdotusten osalta valtioneuvosto katsoo muun muassa, että mahdollisia uusia lainsäädäntötoimia voidaan harkita komission vuoden 2006 aikana antamien raporttien pohjalta. Valtioneuvosto katsoo, ettei ylikansallisen sääntelyviranomaisen perustamiseen ole tarvetta ja suhtautuu varauksella myös Euroopan energiahuollon seurantaelimen perustamiseen ennen tarkempaa tarveanalyysiä.

Maakaasun huoltovarmuusjärjestelyjen osalta valtioneuvosto toteaa, ettei Suomi pysty osallistumaan IEA:n öljynjakojärjestelmää vastaaviin järjestelyihin, koska kaasuvästöjen rakentaminen olisi kallioperämmä vuoksi erittäin kallista eikä Suomella myöskään ole putkiyhteyttä Euroopan kaasuverkkoon.

Valtioneuvosto pitää komission esittämää avointa keskustelua eri energialähteistä, ml. ydinvoima, tervetulleena. Samoin valtioneuvosto tukee kestävän energian edistämistä sekä energiatehokkuuden parantamista että uusiutuvien energialähteiden lisääntyvän käytön kautta. Päävastuu näistä toimenpiteistä tulee jatkosakin olla kansallisella tasolla. Sitovien kansallisten tavoitteiden asettaminen yhteisötasolla ei ole tarkoituksenmukaista. Valtioneuvosto suhtautuu periaatteessa myönteisesti strategisen energiateknologiasuunnitelman laatimiseen ja kannattaa myös EU:n energiaulkosuhteiden kehittämistä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Talousvaliokunta pitää komission vihreää kirjaa tarpeellisenä kokonaiskatsauksena EU:n energiasektoriin ja yhtyy valtioneuvoston sen osalta tekemiin päälinjauksiin. Yhteisön energiapolitiikkaa on pitkään hoidettu yksittäisten selvitysten ja säädöshankkeiden avulla. Kokonaiskuva energiamaarkkinoiden nykytilasta, kehitystarpeista ja tarvittavista toimista on kaivannut selkeyttämistä. Yhteisötason johdonmukaisella, kustannustehokkaalla ja pitkäjänteisellä energiapolitiikalla voidaan osaltaan edistää markkinoiden vakautta ja luoda pohjaa Lissabonin tavoitteiden saavuttamiselle.

Asiakirja tuo monin tavoin esille energiasektorin keskeisen roolin unionin tulevan kehityksen kannalta ja toisaalta ne haasteet ja kehittämisen painopisteet, joita sektorilla on edessään. Valiokunta katsookin, että yhteiselle energiastategialle on selkeä tarve, ja pitää hyvänä,

että Eurooppa-neuvostolle annetaan jatkossa vuosittain strateginen energiakatsaus. Valiokunta pitää myös strategian keskeisiä päätavoitteita ja jatkotoimenpiteiden painopistealueita oikein valittuina. Jatkotoimien lähtökohtana tulee olla, että energiavalinnoissa säilytetään kansallinen päätöksenteko.

Valiokunta viittaa jäljempänä lausutun lisäksi energia- ja ilmastoselonteon yhteydessä aiheesta antamiinsa kantoihin (TaVM 8/2006 vp).

Energian ulkosuhteet

Asiakirjan merkittävimpana uutena ehdotuksena valiokunta pitää komission painottamaa tarvetta kehittää EU:n energiaulkosuhteita nykyistä systemaattisemmin. EU:lta on puuttunut selkeä toimintalinjaus ja strateginen ote suhteessa kolmansiin, energiasektorin kannalta keskeisiin, tuottaja-, kuluttaja- ja kauttakulkumaihin.

Valiokunta on kiinnittänyt asiaan huomiota myös EU:n perustuslakisopimuksesta antamassaan lausunnossa (TaVL 11/2006 vp), jossa

puolletaan komission nykyistä voimakkaampaa roolia myös toimitusvarmuuteen liittyvien kysymysten osalta.

Suhteellisen säännöllistä energiadiologia on harjoitettu lähinnä Venäjän kanssa. Energiaperuskirjan ratifioiminen ja kauttakulkupöytäkirjasta sopiminen ovat edelleen yhteisön keskeisiä tavoitteita. EU:n riippuvuus tuontienergiasta on jo nyt huomattava ja lähivuosina sen oletetaan kasvavan edelleen energiaomavaraisuuden kasvattamiskykyisistä huolimatta. Valiokunta haluaakin painottaa nykyistä laajempaa ja säännöllisemmän vuoropuhelun ja strategisesti merkittävien kumppanuuksien kehittämisen tarvetta energiasektorilla. Venäjän lisäksi erityisen keskeisiä alueita ovat Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka.

Jotta vuoropuhelulta voitaisiin odottaa merkittäviä tuloksia tulee jäsenmaat saada sitoutumaan yhdessä sovittaviin linjauksiin. EU:n tulee käyttää yhtä ääntä keskeisistä tavoitteistaan. Komissiolta tämä edellyttää läpinäkyvää toimintaa jäsenmaita kohtaan. Valiokunta pitää komission osoittamaa kehityssuuntaa oikeana, jotta yhteisö voisi lunastaa ja hyödyntää sille maailman toiseksi suurimpana energiamaarkkina-alueena kuuluvan aseman.

Sisämarkkinat

Viime vuosien kuluessa on energiamaarkkinoihin liittyen annettu useita säädöksiä, joiden avulla on pyritty edistämään erityisesti sisämarkkinoiden kehittymistä, uusiutuvien energialähteiden käyttämistä ja energiatehokkuutta. Valiokunta katsoo, ettei ongelmana tällä hetkellä ole sääntelyn puute vaan sääntöjen puutteellinen toimeenpano ja noudattaminen. Kyse on pohjimmiltaan jäsenmaiden sitoutumisesta sisämarkkinoiden kehittämiseen, eikä tilannetta tältä osin valiokunnan näkemyksen mukaan kyetä edesauttamaan sen paremmin uusilla säännöillä kuin perustamalla uusia instituutioitakaan. Tilanne ei tule muuttumaan ennen kuin jäsenmaat mieltävät keskinäisriippuvuutensa energiamaarkkinoiden kehityksestä. Valiokunta katsookin, valtioneuvoston kantaan yhtyen, että nykytilanteessa on uusia säädösehdotuksia tärkeämpää

saattaa jo olemassaolevat säädökset voimaan, selvittää tarkoin mahdolliset puutteet markkinoilla ja tehdä uusia säädösehdotuksia vasta perusteellisen tarveharkinnan ja kustannushyötyanalyysin jälkeen. Erityisen tärkeää on kehittää kantaverkkojen toimintaa ja maiden välisiä siirtoyhteyksiä. Energiamaarkkinoiden nykytilan selvittämisen kannalta valiokunta pitää hyvinä komission lupaamien markkinoiden toimivuutta kuvaavien selvitysten laatimista.

Komission toimenpide-ehdotuksiin sisältyy esityksiä uusien instituutioiden perustamisesta. Tällaisia olisivat eurooppalainen energia-alan sääntelyviranomais- ja Euroopan energiahuollon seurantaelin. Valiokunta suhtautuu esitysten tarpeellisuuteen valtioneuvoston tapaan erittäin epäilevästi. Uusien elimien perustamisella ei valiokunnan näkemyksen mukaan ratkaista integraatiokehityksen nykyongelmia vaan lisätään hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Tarvittavan koordinaation ja seurannan tulee hoitua komission toimin.

Ilmastomuutos

Ilmastomuutoksen hillintä on koko maapallon suurin haaste tällä hetkellä, eivätkä keinot sen toteuttamiseen ole näköpiirissä. Ottaen huomioon, että energia on keskeisessä asemassa ilmastopolitiikasta puhuttaessa, valiokunta olisi oletanut, että aihetta käsiteltäisiin vihreässä kirjassa laajemminkin. Nyt ehdotettujen toimenpiteiden pääpaino on yhteisön omissa, sinänsä tärkeissä, hankkeissa, kuten energiatehokkuuden kehittämisessä, uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämisessä ja hiilidioksidin talteenoton ja geologisen varastoinnin kehittämisessä. Päästökauppajärjestelmään liittyviin kehittämistarpeisiin viitataan vain lyhyesti. Ulkoisen energiapolitiikan yhtenäistämisen yhteydessä mainitaan, että muun muassa ilmastomuutokseen liittyvät kysymykset on otettava esille sellaisten kansainvälisten kumppanimaiden kanssa, joiden energia- ja ympäristöhaasteet ovat samanlaiset kuin EU:n. Tällä tarkoitetaan lähinnä USA:ta, Kanadaa, Kiinaa, Japania ja Intiaa. Kehitysyhteistyön osalta aihe mainitaan lyhyesti.

Valiokunta katsoo, että ilmastopolitiikan, ml. päästökauppajärjestelmän, tulisi olla olennainen osa kaikkea kolmansien maiden kanssa käytävää energiadialogia. Asiakirjassa tarvittaisiinkin tältä osin huomattavasti laaja-alaisempaa lähestymistapaa. Esityksistä puuttuu riittävän globaali ote. Toivottavaa on, ettei asiakirja tältä osin kuvasta puutteita komission sisäisessä valmistelussa, vaan että ilmastopolitiikan koordinaatio ja valmistelu kattaa ympäristöpääosaston lisäksi myös mm. energia-, yritys- ja kilpailupääosastot.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy edellä olevin huomautuksin valtioneuvoston kantaan ja katsoo, että yhteisön energiastrategian tavoitteiden ja toimenpiteiden täsmennyksen sekä konkreettisiin toimiin ryhtymisen tulee olla yksi Suomen puheenjohtajuuskauden keskeisistä toimenpiteistä.

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
vpj. Jari Leppä /kesk
jäs. Sari Essayah /kd
Esko Kiviranta /kesk
Martti Korhonen /vas
Miapetra Kumpula-Natri /sd
Seppo Lahtela /kesk
Jere Lahti /kok (osittain)

Jouko Laxell /kok
Sirpa Paatero /sd
Klaus Pentti /kesk
Antti Rantakangas /kesk
Martin Saarikangas /kok
Juhani Sjöblom /kok
Oras Tynkkynen /vihr
vjäs. Mauri Salo /kesk (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulo-vesi.